

UNIFORMITEIT EN OORSPRONKELIJKHEID WAARBORGEN

Veel restauratiewerk voor ambachtelijke smid

TEKST EN BEELD: LEON VAN VELZEN

Een hoogbejaarde, bordeauxrode Citroen deux chevaux staat piekfijn gerestaureerd voor de smederij van Frits Kramer in Hekendorp. Hij kocht de auto van een vriend toen hij zeventien jaar oud was, zette het voertuig een paar decennia in een boerenschuur en sloeg daarna aan het restaureren. “Ik gooi moeilijk dingen weg.”

Smid Frits Kramer (1962) verdient zijn brood vooral met restauratiewerk in metaal. Kerken, overheden, waterschappen en particulieren zijn de belangrijkste opdrachtgevers van het vaak monumentale werk dat hij onder handen neemt. In de smederij staan vier koperen wijzerplaten van de St. Petrus kerk in Woerden klaar voor transport. De smid werkt over het algemeen in een kring van honderd kilometer rond Utrecht.

BEGRIJF

Smederij Kramer is een begrip in de wijde omgeving rond Hekendorp. De overgrootvader van Frits startte in 1881 een smederij in Lopik. Hij verhuisde naar Hekendorp, waar hij voor de veertig boeren die daar toen vee hielden, reparaties verrichtte. De jonge Frits – vierde generatie – wist zeker dat hij smid wilden worden. Hij ging naar de LTS in Gouda, maar daar werd het vak niet onderwezen. “Van mijn vader moest ik

eerst eens gaan rondkijken, want die vond dat ik beter iets anders kon gaan doen. Het was in de tijd hard werken en weinig verdienen.” Frits liet zich niet afschrikken en stapte op 1 januari 1990 de smederij van zijn vader binnen om niet meer weg te gaan.

KANON

Kramer was zes jaar lang bestuurslid van het NGK, het Nederlands Gilde van Kunst-, Sier- en Restauratiesmeden. Het restaureren van smeedijzer van cultureel erfgoed vereist specialistische kennis en vaardigheden. Daarbij gaat het niet alleen om stokoude panden of voorwerpen, maar ook om relatief jonge monumenten. In de werkplaats van Kramer staan tientallen stalen kozijnen van een flat in Amsterdam die eind jaren dertig werd gebouwd. Ook restaureerde hij het grootste kanon aan de Nederlandse kust in Hellevoetsluis.

De eisen die aan restauratie gesteld worden, liggen hoog. Om zoveel mogelijk uniformiteit te krijgen en oorspronkelijkheid te waarborgen

Smid Frits Kramer (1962) verdient zijn brood vooral met restauratiewerk in metaal.

Herinneringsmonument in brons

Rein Tupker, kunst- en siersmid te Soest en voorzitter van het NGK, smeedde in brons samen met zijn zoon Pascal het herinneringsmonument voor de slachtoffers uit Hilversum die omkwamen bij het neerschieten van de MH17 boven Oekraïne. Een architect bedacht vijftien zonnebloemen die de vijftien slachtoffers symboliseren. Vader en zoon Tupker maakten een proefstuk, waarna ze volgens eigen inzicht aan de slag konden. Elke zonnebloem is anders van vorm en grootte. Het monument, een initiatief van bewoners van Hilversum, is op 17 juli onthuld; precies twee jaar nadat de MH17 neerstortte.

De koperen wijzerplaat van de St. Petrus kerk in Woerden staat klaar voor transport.

brengt de Stichting ERM (Erkende Restauratiekwaliteit Monumentenzorg) alle spelers in de keten bij elkaar. Dat geldt voor de smid, de timmerman, de stukadoor en andere ambachten. Per ambacht formuleert een technische commissie een uitgebreide set normen en criteria in een uitvoeringsrichtlijn. In de commissie met circa veertien leden zitten zes tot zeven smeden.

UITGANGSPUNTEN

De uitgangspunten bij restauratie zijn duidelijk: compatibel, herbehandelbaar en omkeerbaar. Daarbij komt dat zoveel mogelijk van het originele materiaal gespaard moet worden. Ruwweg is er een oplopende trap waaruit de smid in samenspraak met de opdrachtgever een keuze moet maken: conserveren, repareren, kopiëren, imiteren of vernieuwen. Die keuze luistert nauw, hoewel bestekschrijvers de aard van de restauratie niet altijd even scherp omschrijven. Kramer: "Dan is het lastig om een offerte uit te brengen, want de keuzes die je maakt, hebben uiteraard gevolgen voor de prijs. Met andere NGK-smederijen proberen we zoveel als mogelijk het gebruik van het Stabu-bestek te promoten."

ZOON

Voor het vak van smid moet je in de wieg gelegd zijn, vindt Kramer. Je moet niet alleen kennis van zaken hebben, maar ook gevoel voor het materiaal. Jongeren komen nauwelijks met het ambacht in aanraking en op scholen wordt het vak niet onderwezen. Ook zijn eigen zoon Freek

volgde een andere opleiding, maar toont tot grote vreugde van zijn vader steeds meer belangstelling voor de smederij.

"Hij is bij een collega-smid in de leer en maakt mooie dingen. Het gaat beter dan in de tijd dat ik bij mijn vader in het bedrijf kwam, hoewel het nog altijd hard werken is." Kramer heeft volop werk en hij vermoedt dat dit voor zijn collega's niet anders is. "Ik probeer werk weleens door te schuiven, maar dat is lastig. Extra mensen in dienst nemen wil ik niet. Van tijd tot tijd springt een andere smid bij of - als het om simpel werk gaat - steken jongens uit de buurt een handje toe."

VOLOP WERK

Van de crisis in de bouw heeft Kramer weinig last gehad. "Er is hier altijd volop werk geweest. Wel zijn er in die periode een paar aannemers failliet gegaan. Daar lijdt je dan financieel pijn van." Vier jaar geleden besloot Kramer de voorpui van zijn kantoor aan Goejanverwelle in Hekendorp te vernieuwen: uiteraard in metaal en met gebruik van klinknagels. "Buurtbewoners komen af en toe informeren wanneer die stijger verdwijnt. Ik vraag ze dan nog even geduld te hebben. Restaureren kost nu eenmaal tijd als je het goed wilt doen. En laten we eerlijk zijn: wat maakt een paar jaar nu uit als een bedrijf 135 jaar bestaat?"

www.smederijfritskramer.nl

www.smeden.nl

www.tupker.nl

NGK promoot kwaliteit smederij

Het Nederlands Gilde van Kunst-, Sier- en Restauratiesmeden, NGK is de branchevereniging van de professionele, ambachtelijke smederijen. Deze smederijen hebben drie specialiteiten:

sier- en kunstsmeedwerk, restauratiesmeedwerk en functioneel smeedwerk. Miko Wijnands is branchemanager van het NGK. Hij staat met zijn bestuur voor kwaliteit en promoot dat intensief. Maar wat is kwaliteit? "Onder kwaliteit verstaan we een smid die de kneepjes van het vak echt kent. Daarvoor hebben we de Gildeproeven ontwikkeld. Of denk aan een smederij die een project op een deskundige manier oplevert. Daarvoor hebben we de regeling NGK Erkende Smederij opgezet. Een ander punt is dat een smederij bij de restauratie van een monument moet weten waar hij op moet letten, de bouwmethodes uit die tijd kent en bouwstijlen herkent. Daarvoor heeft het NGK, in samenwerking met de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, het document 'Normen en beoordelingscriteria van de restauratie aan smeedijzer' opgesteld. Daarnaast is de specialisatie Restauratie opgezet binnen de regeling NGK Erkende Smederij. Daarbij maken onze leden het liefst gebruik van een gedegen en uniforme, gestandaardiseerde besteksystematiek in de bouw, zoals ontwikkeld in samenwerking met de Stichting Stabu." Verder organiseert het NGK smeedcursussen voor de beginnende en gevorderde smid. Deze worden afgesloten met een Gildeproef. Leerlingen die metaalbewerken aan een ROC (niveau 2 of 3) volgen, kunnen via het NGK aan de opleiding tot smid beginnen.